

Волошин А.
аспірант Інституту професійної освіти НАПН України, м. Київ <https://orcid.org/0000-0002-8883-9681>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕХАНІКІВ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ

Voloshyn A.
Postgraduate Student, Institute of Vocational Education of the National Academy of Educational Sciences
of Ukraine, Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-8883-9681>

CONCEPTUAL ASPECTS OF FORMING PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE AUTOMOTIVE TRANSPORT MECHANICS

Анотація.

Стаття присвячена аналізу концептуальних засад цілеспрямованого формування професійної компетентності майбутніх механіків автомобільного транспорту у закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Проведено дефінітивний аналіз поняття «професійна компетентність майбутніх механіків автомобільного транспорту» та визначено його структурні компоненти.

Окреслено ключові методологічні підходи, принципи, фактори та педагогічні умови, що сприяють ефективному розвитку професійної компетентності здобувачів освіти. Розглянуто інтегративну природу цього феномена та обґрунтовано шляхи його формування відповідно до сучасних вимог професійної підготовки.

Зроблено висновок, що запропоновані концептуальні положення та визначені етапи розв'язання проблеми можуть слугувати основою для подальшого теоретичного та методологічного обґрунтування процесу формування професійної компетентності майбутніх механіків автомобільного транспорту.

Abstract.

The article is devoted to the analysis of the conceptual foundations of the purposeful formation of professional competence of future automotive transport mechanics in vocational (vocational-technical) education institutions. A definitive analysis of the concept of "professional competence of future automotive transport mechanics" is carried out, and its structural components are identified.

Key methodological approaches, principles, factors, and pedagogical conditions that contribute to the effective development of students' professional competence are outlined. The integrative nature of this phenomenon is considered, and ways of its formation in accordance with modern professional training requirements are substantiated.

It is concluded that the proposed conceptual provisions and the identified stages of solving the problem can serve as a basis for further theoretical and methodological substantiation of the process of forming the professional competence of future automotive transport mechanics.

Ключові слова: професійна компетентність, майбутні механіки автомобільного транспорту, компоненти, методологічні підходи, принципи, педагогічні умови.

Keywords: professional competence, future automotive transport mechanics, components, methodological approaches, principles, pedagogical conditions.

Актуальність проблеми. Зростаюча складність сучасних автомобільних технологій вимагає висококваліфікованих та компетентних фахівців для забезпечення ефективного технічного обслуговування, ремонту та експлуатації транспортних систем. Це зумовлює необхідність комплексного розуміння концептуальних засад формування професійної компетентності майбутніх автомеханіків. Формування професійної компетентності майбутніх механіків автомобільного транспорту є надзвичайно актуальною проблемою в сучасних умовах. Автомобільна індустрія зазнає швидких і значних змін, зокрема через впровадження новітніх технологій, таких як електромобілі, гібридні автомобілі тощо. Це вимагає від фахівців високого рівня підготовки та здатності адаптуватися до нових умов і вимог ринку праці.

Професійна підготовка механіків автомобільного транспорту в закладах професійної (професійно-технічної) освіти має на меті забезпечити сталий розвиток автомобільної індустрії, підвищити безпеку й ефективність експлуатації транспортних засобів, а також сприяти економічній стабільності підприємств. Вискокваліфіковані механіки здатні не лише здійснювати якісний ремонт та технічне обслуговування, але й проводити діагностику складних систем, що є критично важливим у сучасних умовах. Таким чином, актуальність проблеми формування професійної компетентності майбутніх механіків автомобільного транспорту обумовлена необхідністю підготовки фахівців, які можуть ефективно працювати з новітніми технологіями та відповідати на виклики сучасної індустрії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування професійної компетентності майбутніх фахівців, зокрема у сфері професійно-технічної освіти, є предметом активних наукових досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Значний внесок у розробку теоретичних і методологічних засад цього процесу зробили такі дослідники, як Д. Гоменюк, Р. Гуревич, Д. Ващенко, С. Гончаренко, І. Зязюн, О. Локшина, П. Лузан, Н. Ничкало, В. Радкевич та інші. Їхні наукові праці охоплюють широкий спектр питань, зокрема концептуальні засади професійної підготовки, методи формування компетентностей, інтеграцію сучасних освітніх технологій у професійну освіту.

Водночас у науковій літературі залишається недостатньо дослідженим один із важливих аспектів - змістово-технологічні основи формування професійної компетентності майбутніх механіків автомобільного транспорту. Недостатня увага до цієї проблематики ускладнює процес підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних відповідати сучасним вимогам галузі. Це зумовлює необхідність поглибленого вивчення чинників, що впливають на розвиток професійної компетентності майбутніх механіків, та пошуку ефективних шляхів удосконалення освітнього процесу у відповідності до вимог ринку праці та сучасних технологій у сфері автомобільного транспорту.

Мета статті полягає в висвітленні концептуальних положень формування професійної компетентності майбутніх механіків автомобільного транспорту в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз науково-методичних джерел дозволяє зробити висновок, що професійна компетентність є ключовим чинником соціальної конкурентоспроможності випускника. Вона формується як результат якісної освіти, засвоєння професійних знань і навичок, досягнення відповідного рівня кваліфікації, а також здатності адаптуватися до змін у професійній діяльності. Проте у сучасній педагогічній науці залишається недостатньо розробленим комплексний підхід до визначення цілей, змісту, технологій, методів, форм і принципів компетентнісно-орієнтованої підготовки майбутніх механіків автомобільного транспорту. Це, своєю чергою, зумовлює низку проблем у практиці професійної підготовки фахівців даної галузі, серед яких можна виокремити такі:

- недостатній рівень сформованості у випускників закладів професійно-технічної освіти навичок самостійного засвоєння нових знань, що є критично важливим для ефективної адаптації до сучасних вимог ринку праці;
- обмежене впровадження інноваційних технологій навчання в освітній процес, зокрема під час вивчення спеціальних дисциплін, що ускладнює засвоєння сучасних професійних стандартів і передових технологій автомобільної галузі;
- брак науково-методичних рекомендацій для педагогів професійно-технічних закладів щодо організації додаткових форм навчання учнів, які б

сприяли підвищенню рівня їхньої професійної компетентності та готовності до реальної виробничої діяльності.

Таким чином, для забезпечення якісної підготовки майбутніх механіків автомобільного транспорту необхідно розробити ефективну систему компетентнісно-орієнтованого навчання, що включатиме сучасні методики викладання, інтеграцію інноваційних технологій та сприятиме розвитку самостійності, критичного мислення й гнучкості майбутніх фахівців. А. Бешлей, досліджуючи питання формування професійної компетентності майбутніх фахівців автомобільного транспорту обґрунтовує необхідність підвищення якості освіти з позицій компетентнісного підходу й вказує на потребу побудови освітнього процесу з урахуванням особливостей та закономірностей особистісного розвитку й професійного становлення майбутніх фахівців транспортної галузі [1, с. 27-38].

На основі проведеного аналізу стандарту фахової передвищої освіти зі спеціальності 274 Автомобільний транспорт, вимог освітньо-професійної програми підготовки механіків автомобільного транспорту визначено, що професійна діяльність механіків автомобільного транспорту поєднує дві складові. Насамперед, фахівці даної спеціальності повинні на високому рівні виконувати діагностику, ремонт та технічне обслуговування складових автомобільного транспорту, його вузлів та агрегатів. З іншого боку, механік автомобільного транспорту повинен володіти необхідними якостями, що уможливуватимуть виконання ним певних професійних обов'язків. Такими якостями є технічний склад розуму, просторове мислення, витривалість, фізична сила тощо.

Для з'ясування суті поняття фахової компетентності майбутніх механіків автомобільного транспорту у процесі вивчення спеціальних дисциплін нами здійснено дефінітивний аналіз базових категорій дослідження «компетентність», «професійна компетентність», «фахова компетентність» споріднених професій та спеціальностей, а також студіювання напрацювань науковців щодо даного поняття, які загалом стосуються фахівців автомобільного транспорту. У цьому сенсі є доречними дослідження А. Башлея [1], Д. Гоменюка [2], О. Дубініної [3], А. Дуднюк [4], А. Кононенка [5], А. Пригодія [6], В. Сидоренко [7] та інших.

У перебігу наукового пошуку на основі логічних правил визначення понять дефініцію «*професійна компетентність майбутніх механіків автомобільного транспорту*» потрактовано як *інтегративну властивість особистості, що поєднує сукупність знань, умінь, навичок та особистісних якостей, що дозволяють фахівцеві успішно здійснювати діагностику, технічне обслуговування та ремонт автомобіля*.

Для з'ясування структури професійної компетентності майбутніх механіків автомобільного транспорту скористаємося напрацюваннями з вивчення поняттєво-категорійного апарату дослідження та практичним досвідом фахівців даного напрямку. Проведений нами аналіз наукових джерел

дозволяє зробити висновок, що більшість науковців у складі професійної (фахової) компетентності майбутніх фахівців автомобільного транспорту виділяють ціннісний (мотиваційний), когнітивний, діяльнісний, суб'єктивний (рефлексивний) компоненти.

З огляду на зазначене, нами визначено такі складові професійної компетентності майбутніх механіків автомобільного транспорту: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діялісно-практичний та рефлексивний компоненти.

Мотиваційно-ціннісний критерій сформованості професійної компетентності майбутніх механіків автомобільного транспорту є одним із ключових показників ефективності професійної підготовки. Він відображає рівень мотивації до професійної діяльності, стабільність інтересу до обраної спеціальності та здатність долати труднощі як під час навчання, так і у виконанні практичних завдань на робочому місці. На думку А. Пригодія дане поняття визначається бажанням та готовністю фахівця до самостійного здійснення професійної діяльності [6, с. 106-107]. Мотиваційно-ціннісний критерій включає в себе такі аспекти: професійна мотивація; стійкість інтересу; вольові якості.

Когнітивний компонент зосереджується на обсязі, структурі та глибині професійних знань здобувачів освіти. Глибокі теоретичні знання та розвинуте логічне мислення дозволяють майбутнім механікам ефективно виконувати професійні завдання, адаптуватися до технологічних змін та впроваджувати інноваційні рішення в галузі автомобільного транспорту.

Діялісний критерій сформованості професійної компетентності майбутніх механіків автомобільного транспорту передбачає здатність ефективно організовувати власну професійну діяльність, використовувати сучасні технології в роботі, а також адаптуватися до швидких змін у технічних умовах і виробничих процесах. Цей критерій включає такі ключові аспекти: організація професійної діяльності; використання технологій у професійній діяльності; інтеграція знань і практичних навичок; адаптація до нових умов праці; розвиток професійного мислення; практична підготовка в умовах реального виробництва.

Особистісно-рефлексивний критерій є ключовим для формування професійної компетентності майбутніх механіків автомобільного транспорту. Він охоплює: здатність до самопізнання та аналізу власної діяльності; усвідомлення професійної ролі; розуміння специфіки та значущості професії механіка; формування професійної самосвідомості.

Методологія формування професійної компетентності майбутніх механіків автомобільного транспорту визначається єдністю таких основних наукових підходів. Системний підхід дозволяє розглядати процес навчання як цілісну систему, що включає зміст навчальних дисциплін, методи викладання та особливості взаємодії між викладачами та здобувачами освіти. Діялісний підхід орієнтує освітній процес на активну участь здобувачів освіти у практичних завданнях, тоді як компетент-

нісний підхід сприяє розвитку умінь і навичок, необхідних для професійної діяльності. Особистісно-орієнтований підхід акцентує увагу на індивідуальних особливостях здобувачів освіти, а аксіологічний підхід забезпечує формування ціннісних орієнтацій. Зазначені методологічні підходи у своїй єдності забезпечують ефективність вирішення завдань формування професійної компетентності у майбутніх механіків автомобільного транспорту через реалізацію відповідних принципів (науковості, детермінізму, диференціації, зв'язку теорії з практикою та ін.).

Варто наголосити, що обґрунтування педагогічних умов ефективного формування професійної компетентності майбутніх механіків автомобільного транспорту є одним із ключових аспектів нашого дисертаційного дослідження. Вирішення цього питання сприятиме визначенню основних напрямів наукового пошуку та розробленню методики, яка забезпечить ефективне формування в здобувачів освіти необхідних професійних навичок і готовності до майбутньої діяльності. Враховуючи дидактичні принципи, компоненти та різні підходи науковців до педагогічних умов, методом експертних оцінок було визначено, що успішне формування професійної компетентності майбутніх механіків автомобільного транспорту у закладах професійної освіти можливе при забезпеченні таких педагогічних умов: забезпечення психологічної підтримки здобувачів освіти; застосування кейс-методів та ситуаційних задач у освітньому процесі; залучення здобувачів освіти до виконання реальних виробничих завдань під час стажування; використання хмарних сервісів для зберігання та обміну навчальними матеріалами, дистанційного навчання та самостійної роботи здобувачів освіти

Література

1. Бешлей А.І. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців автомобільного транспорту. *Підготовка майбутніх фахівців автомобільного транспорту: Матеріали II-ї Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції* / Відп.ред. канд. філос. наук М. Бєрєгін. Львів: 2018. С. 27-38. URL: <http://ladk.lviv.ua/wp-content/uploads/2019/02/2.pdf>
2. Гоменюк Д. В. Педагогічні умови підготовки кваліфікованих робітників для автосервісу у професійно-технічних навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 ; Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. Київ, 2014. 201 с.
3. Дубініна О.В. Організаційно-педагогічна модель формування професійної компетентності майбутніх автослюсарів в центрах професійно-технічної освіти. *Національний технічний університет - «Харківський політехнічний інститут»*. URL: https://www.kpi.kharkov.ua/archive/Навкова%20періодика/vestnik/Новые%20решения%20в%20современных%20технологиях/2010/46/41_46.pdf
4. Дуднюк А. Компетенції майбутнього фахівця автомобільного, транспорту необхідні для професійної діяльності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021, № 4. с.57-68.

5. Кононенко А. Г. Формування професійної компетентності майбутніх слюсарів з ремонту автомобілів у професійно-технічних навчальних закладах: дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2018. 348 с.
6. Пригодій А., Аноп Т. Професійна компетентність й оцінка її сформованості у майбутніх спеціалістів у галузі транспорту. *Вісник Національного університету "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка*. 2021. № 14-15 (170-171). С. 105-109. URL: <https://visnyk.chnpu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/278/303>.
7. Сидоренко В. П. Проблеми навчання і професійної підготовки фахівців автотранспортної галузі України. *Університет Україна*. URL: <https://ap.uu.edu.ua/article/157>.